

V.V. Ter Leede – Seksuele Intimidatie

Weerbare sporters in een veilige vereniging

Machtsmisbruik en seksuele intimidatie in de sportvereniging

Sporten is leuk. Met zijn allen proberen we de sfeer in onze vereniging goed te houden. Seksuele intimidatie past daar uiteraard helemaal niet bij. We willen daar liever niets mee te maken hebben. Toch komen dit soort incidenten regelmatig voor in de sport, ook bij verenigingen. Daarom geven we in dit artikel aan waar we op moeten letten en wat we er zelf tegen kunnen doen.

Seksuele intimidatie is – voor zover ons bekend – niet aan de orde binnen onze vereniging. Dat moet ook zo blijven. Want het idee alleen al dat er sprake zou zijn van machtsmisbruik of seksuele wangedrag is stuitend. Daarom is het juist nodig om alert te zijn. Beter nog: om te bedenken wat u en anderen binnen de vereniging kunnen doen om deze problemen te voorkomen, zodat de vereniging een veilige omgeving blijft en de sporters weerbaar worden. Geen aandacht besteden aan dit onderwerp is geen oplossing.

De Nederlandse sportwereld besteedt al jarenlang aandacht aan de preventie van seksuele intimidatie. Toch vinden er regelmatig incidenten plaats. Trainers en andere volwassen begeleiders gaan over de schreef in hun omgang met jongeren. Maar ook sporters zelf kunnen een ‘pispaaftje’ uitzoeken en die intimidatie kan leiden tot seksueel getinte opmerkingen, vernederingen en grensoverschrijdend gedrag. Veel verenigingen, trainers en sporters denken dat zoiets in hun kring niet voorkomt. Sterker nog: ze praten liever niet over dit heikele onderwerp. Dat is begrijpelijk: de buitenwereld is geneigd te denken dat er wel wat aan de hand zal zijn en dat zou geen reclame voor de club zijn.

Toch is het zaak om er alles aan te doen om machtsmisbruik te voorkomen. Wanneer er open over dat misbruik, zoals seksuele intimidatie, grensoverschrijdend gedrag, maar ook pesten, gepraat kan worden, komen mogelijke problemen tijdig boven tafel en kunnen excessen voorkomen worden. Dat is beter dan om pas in actie te komen als het écht uit de hand is gelopen. Werk daarom mee aan een open sfeer in de vereniging, ook rond dit thema en aan een omgeving waar iedereen zich veilig voelt.

Kernpunt is dat sporters zich altijd onbedreigd en prettig voelen en zich niets hoeven te laten welgevallen.

Gebleken is dat het daarom belangrijk is om sporters zelf weerbaarder te maken tegen intimidatie en misbruik. Als duidelijk is wat wel en niet acceptabel is, kun je anderen aanspreken op hun (wan-)gedrag.

Bij seksuele intimidatie is de grens bereikt wanneer jij dat zo ervaart; durf je grens aan te geven.

Wat verstaan we onder seksuele intimidatie?

Seksuele intimidatie is elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, in verbale, non-verbale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren.

Seksuele intimidatie kan voor komen tussen sporters onderling, tussen kader onderling en tussen sporters en kader. Het is een breed begrip. Dubbelzinnige grapjes, onverwachte aanrakingen en pin-ups in de verzorgingsruimte kunnen als intimiderend worden ervaren.

Ook ondubbelzinnige, strafbare vormen van seksueel misbruik, zoals aanranding en verkrachting, vallen onder seksuele intimidatie. Dergelijke vormen van seksuele intimidatie beginnen vaak met 'onschuldige' vormen van intimidatie.

Machtsverschillen

Seksuele intimidatie komt het meest voor in relaties waarbij sprake is van een machtsverschil. Dat machtsverschil kan te maken hebben met leeftijd (volwassene tegenover kind), positie (trainer tegenover sporter) of getal (groep tegenover eenling).

De verantwoordelijkheid van de begeleider

Naast een sportieve taak heeft een sportbegeleider ook een (weliswaar gedeelde) opvoedkundige opdracht. De begeleider is medeverantwoordelijk voor de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de (jonge) sporter en voor diens ontwikkeling naar zelfstandigheid. Daarbij moet de begeleider zelf de persoonlijke grenzen van de sporter respecteren en de grenzen van professioneel gedrag niet overschrijden. Ook moet een begeleider de sporter ondersteunen in het zelf stellen van grenzen naar anderen toe.

'Mag ik ze dan geen aai meer over hun bol geven?'

De omgang tussen mensen en het lichamelijke contact bij het sporten laten zich niet tot in detail regelen. Dat is ook niet de bedoeling van de gedragsregels. Lichamelijk contact kan functioneel zijn en een 'aai over de bol' kan motiverend en prettig zijn. Aanrakingen en bijvoorbeeld het geven van complimentjes moeten in de sport geen taboe worden.

De gedragsregels zijn richtlijnen voor de begeleider, waarmee seksuele intimidatie kan worden voorkomen. Ze geven de grenzen aan van het handelen. Ze fungeren als toetssteen voor het gedrag van begeleiders en sporters in concrete situaties. Ze nodigen uit tot nadenken en discussiëren over het eigen handelen en dat van anderen in de sportomgeving.

Hoe te handelen bij overschrijding van de regels?

Als je grensoverschrijdend gedrag signaleert, dien je maatregelen te nemen. Wat kun je doen?

- De betreffende persoon op zijn gedrag aanspreken.
- Het bevoegde gezag (bestuur) van de vereniging, inlichten (in overleg met het slachtoffer).
- Een officiële klacht indienen bij het bevoegde gezag (bestuur) van de vereniging (in overleg met het slachtoffer).
- Het slachtoffer wijzen op de vertrouwenspersoon van de club, deze kan je in eerste instantie op weg helpen.(voorlichten, verhaal doen, doorverwijzen en ondersteuning bieden in deze)*
- Vertrouwenspersoon club zal eventueel slachtoffer verwijzen naar het NOC*NSF meldpunt seksuele intimidatie in de sport en op de mogelijkheid van het krijgen van ondersteuning van de NOC*NSF vertrouwenspersonen.
- Aangifte doen bij de politie (in overleg met het slachtoffer) indien er een strafbaar feit is gepleegd.

* Men kan ook direct contact opnemen met vertrouwenspersoon NOC&NSF

Definities

Onder 'begeleider' wordt in deze gedragsregels verstaan:

- sporttechnisch kader (trainers, coaches, leraren);
- sportmedisch kader (fysiotherapeuten, masseurs, artsen, psychologen);
- sportorganisatorisch en facilitair kader (leiders, begeleiders, wedstrijdfunctionarissen, onderhoudsmedewerkers enzovoort);
- bestuurlijk kader.
- Ook andere betrokkenen, zoals meehelpende familieleden, dienen de regels na te leven.

Onder 'sporter' wordt in deze gedragsregels verstaan: zowel meisjes en jongens als vrouwen en mannen.

Onder 'professioneel' wordt in deze gedragsregels verstaan: de kwaliteit van het handelen, overeenkomstig de geldende standaard en opleiding (dus niet of er al dan niet wordt betaald voor de werkzaamheden).

Gedragsregels

De gedragsregels ter preventie van seksuele intimidatie in de sport

1. De begeleider moet zorgen voor een omgeving en een sfeer waarbinnen de sporter zich veilig voelt (om te bewegen).

De sporter moet als mens worden gerespecteerd. Er mag geen onderscheid worden gemaakt naar of nadruk worden gelegd op godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele gerichtheid, culturele achtergrond, leeftijd, lichamelijke kenmerken of burgerlijke staat. Dat betekent dat de sporter zich zowel tijdens het sporten maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld in de kleedruimtes, veilig moet voelen en het gevoel moet hebben dat hij zich - letterlijk - vrij kan bewegen.

2. De begeleider onthoudt zich ervan de sporter te bejegenen op een wijze die de sporter in zijn waardigheid aantast én verder in het privé-leven van de sporter door te dringen dan nodig is voor het gezamenlijk gestelde doel.

Hierbij gaat het erom dat de begeleider niet onnodig binnendringt in het privé-leven van de sporter, bijvoorbeeld door er vragen over te stellen, afspraken te maken, contact op te nemen enzovoort.

3. De begeleider onthoudt zich van elke vorm van seksueel (machts)misbruik of seksuele intimidatie tegenover de sporter.

De begeleider mag zijn specifieke situatie en relatie niet gebruiken voor doeleinden ten eigen nutte die in strijd zijn met zijn verantwoordelijkheid voor de sporter of die de grenzen van de relatie overschrijden. Grensoverschrijdend kan bijvoorbeeld zijn:

- * bevrediging van eigen seksuele en/of agressieve verlangens;
- * een seksueel/erotisch geladen sfeer scheppen;
- * de sporter op een niet-functionele wijze bekijken, waarbij de ogen gericht zijn op de geslachtskenmerken;
- * met seksueel gedrag ingaan op verliefde gevoelens, seksuele verlangens of fantasieën van de sporter; * vormen van aanranding; * exhibitioneren.

In de (professionele) relatie met de sporter kunnen bij beide gevoelens ontstaan die zich niet verhouden met de relatie tot het trainen, begeleiden en dergelijke. Deze gevoelens kunnen bijvoorbeeld zijn: verliefdheid, afkeer of agressie.

Beide partijen moeten alert zijn op deze gevoelens. De begeleider moet - zelfs als de sporter dat verlangt of daartoe uitnodigt - dan ook niet metterdaad ingaan op seksuele en/of al dan niet agressieve toenaderingspogingen, dan wel dergelijke toenaderingspogingen zelf ondernemen. Seksuele handelingen en (geforceerde) seksuele relaties tussen begeleider en sporter worden zeer sterk afgeraden.

Door partijen moeten zo snel mogelijk maatregelen worden genomen om te voorkomen dat deze 'relatie' zich in welke vorm dan ook ontwikkelt. Hierbij kan gedacht worden aan verbreking van één van de twee verhoudingen: de seksuele relatie of de begeleidingsrelatie.

4. Seksuele handelingen en seksuele relaties tussen de begeleider en de jeugdige sporter tot zestien jaar zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik.

Tussen volwassenen en jeugdigen is sprake van een natuurlijk overwicht. Het natuurlijke overwicht van de 'dader' en angst voor de gevolgen maken het vele malen moeilijker om hem 'lik op stuk' te geven bij ongewenst gedrag.

Al dan niet jeugdige sporters die op het moment zelf wel positief staan tegenover seksueel contact, bijvoorbeeld omdat zij verliefd zijn op de begeleider, realiseren zich vaak pas achteraf dat bij het gebeurde vele vraagtekens zijn te plaatsen. Veelal blijkt dan dat hun eventuele instemming op dat moment niet 'echt' was.

5. De begeleider mag de sporter niet op een zodanige wijze aanraken dat de sporter en/of de begeleider deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard zal ervaren, zoals doorgaans het geval zal zijn bij het doelbewust (doen) aanraken van geslachtsdelen, billen en borsten.

Uitgangspunt is dat de sporter het als seksueel intimiderend ervaart. Dit kan bv zijn:

- * bij begroeten of afscheid nemen te lang de hand vasthouden;
- * iemand naar je toe trekken om te kussen;
- * zich tegen de sporter aandrukken;
- * andere ongewenste aanrakingen.

De begeleider dient ervoor te zorgen dat daar waar lichamelijk contact noodzakelijk en functioneel is voor de sportbeoefening, dit contact of deze aanrakingen nooit verkeerd - in de zin van seksueel intimiderend - kan worden geïnterpreteerd.

6. De begeleider onthoudt zich van seksueel getinte verbale intimiteiten.

Hierbij kan worden gedacht aan:

- * seksueel getinte opmerkingen en insinuaties, zoals grove taal en schuine moppen, onder het mom van 'dat moet kunnen';
- * het stellen van niet-functionele vragen - vaak onnodig in detail - over het seksleven van de sporter, bijvoorbeeld over masturbatie, frequentie en vormen van vrijen.

7. De begeleider zal tijdens training(stages), wedstrijden en reizen gereserveerd en met respect omgaan met de sporter en de ruimten waarin de sporter zich bevindt, zoals de kleedkamer of de hotelkamer.

Gereserveerd en met respect omgaan met de sporter betekent bijvoorbeeld dat:

- * de begeleider en de sporter bij voorkeur niet met z'n tweeën op reis gaan, maar met bijvoorbeeld een extra begeleider of meerdere sporters;
- * de begeleider en sporter in ieder geval niet op één kamer slapen;
- * de sporter bij voorkeur niet alleen thuis bij de begeleider wordt ontvangen.

Gereserveerd en met respect omgaan met de ruimtes waarin de sporter zich kan bevinden, betekent dat de sporter zich daar veilig moet voelen, zijn privacy gewaarborgd is en sociale controle niet is uitgesloten.

Hierbij kan onder andere worden gedacht aan:

- * niet zonder aankondiging de kleedkamer of de hotelkamer betreden;
- * de deur open laten staan na het binnentreden, tenzij duidelijk is dat beiden behoefte hebben aan een zekere privacy;
- * gesprekken dan wel overleg met de sporter niet in de kleedkamer of de hotelkamer houden, maar in een niet-intieme ruimte. Een uitzondering wordt uiteraard gemaakt voor het coachen tijdens wedstrijden; dan is het veelal noodzakelijk zich ergens rustig terug te trekken.

8. De begeleider heeft de plicht de sporter te beschermen tegen schade en (machts)misbruik als gevolg van seksuele intimidatie.

Daar waar bekend of geregeld is wie de belangen van de (jeugdige) sporter behartigt, is de begeleider verplicht met deze personen of instanties samen te werken opdat zij hun werk goed kunnen uitoefenen.

Binnen zijn mogelijkheden heeft de begeleider de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en het welzijn van de sporter. De begeleider zal de daarvoor redelijke en noodzakelijke maatregelen moeten nemen ter voorkoming van lichamelijke en geestelijke schade en misbruik, veroorzaakt door seksuele intimidatie.

De begeleider zal moeten samenwerken met bijvoorbeeld jeugdconsulenten, vertrouwenspersonen of ouders of hen van informatie voorzien. De begeleider zal feiten van vertrouwelijke aard, aan hem toevertrouwd, te allen tijde dienen te respecteren. Er zullen slechts mededelingen aan derden worden gedaan - indien enigszins mogelijk in overleg met de sporter - wanneer de begeleider ervan overtuigd is dat de belangen van de sporter of zijn omgeving hiermee zullen zijn gediend.

9. De begeleider zal de sporter geen (im)materiële vergoedingen geven met de kennelijke bedoeling tegenprestaties te vragen.

De begeleider aanvaardt ook geen financiële beloning of geschenken van de sporter die in onevenredige verhouding staan tot de gebruikelijke dan wel afgesproken honorering. Door vergoedingen dreigen de objectiviteit van het handelen en de onafhankelijke positie van de begeleider dan wel de sporter in het gedrang te komen. Hierdoor kan een voedingsbodem ontstaan voor seksuele intimidatie en seksueel misbruik.

10. De begeleider zal er actief op toezien dat deze regels door iedereen die betrokken is bij de sporter worden nageleefd

Indien hij gedrag signaleert dat niet in overeenstemming is met deze regels zal hij de betreffende persoon daarop aanspreken. De begeleider heeft een voorbeeldfunctie. Hij zal maatregelen moeten nemen op het moment dat hij grensoverschrijdend gedrag constateert.

In eerste instantie dient hij de betreffende persoon erop aan te spreken. In tweede instantie het bevoegde gezag, dat wil zeggen het bestuur van een sportvereniging of sportbond of de directie daarvan. De sporter zal ook geholpen moeten worden. De begeleider kan hem bijvoorbeeld verwijzen naar een vertrouwenspersoon of hem helpen een klacht in te dienen.

11. In die gevallen waarin de gedragsregels niet (direct) voorzien, ligt het binnen de verantwoordelijkheid van de begeleider in de geest hiervan te handelen.

Dit betekent dat de begeleider ook alert moet zijn op gedragingen die niet direct seksueel intimiderend zijn, maar wel als grensoverschrijdend worden ervaren. Ook in dit geval dienen door hem passende maatregelen te worden genomen, zoals het aanspreken van de betreffende persoon.